

# การริบทรัพย์สินในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง\*

อภิชาติ คงชาติรี\*\*

## ๑. ความนำ

ตามที่องค์คณะชั้นวินิจฉัยอุทธรณ์ได้อ่านคำพิพากษาชั้นอุทธรณ์ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.อธ. ๕/๒๕๖๕ ระหว่าง อัยการสูงสุด โจทก์ นาย ว. กับพวก จำเลย ไปแล้วนั้น เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ จึงขอเสนอบทวิเคราะห์เบื้องต้นทางกฎหมายในปัญหาที่เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดีดังกล่าว ดังนี้

## ๒. หลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยขององค์คณะชั้นวินิจฉัยอุทธรณ์

องค์คณะชั้นวินิจฉัยอุทธรณ์วินิจฉัยว่า จำเลยที่ ๑ กระทำความผิดขณะที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ยังไม่มีผลใช้บังคับ ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่มีบทเฉพาะกาลให้นำมาตรา ๔๒<sup>๑</sup> และ ๔๓<sup>๒</sup> มา

\* ความเห็นทั้งหมดในบทความนี้เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียนและมิได้สะท้อนความเห็นใด ๆ ของส่วนราชการที่ผู้เขียนสังกัดอยู่

\*\* เลขานุการแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

<sup>๑</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒

การริบทรัพย์สินในการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ว่าโจทก์จะมีความขอหรือไม่ก็ตาม นอกจากศาลจะมีอำนาจริบทรัพย์สินตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทรัพย์สินดังต่อไปนี้ด้วย เว้นแต่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็น เป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

(๑) ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด

(๒) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ที่บุคคลได้มาจากการกระทำความผิดหรือจากการเป็นผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้โฆษณาหรือประกาศให้ผู้อื่นกระทำความผิด

(๓) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน ด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (๑) หรือ (๒)

(๔) ดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (๑) (๒) หรือ (๓)

ในการที่ศาลจะมีความสั่งริบทรัพย์สินตาม (๑) ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด รวมทั้งโอกาสที่จะนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในการกระทำความผิดอีก

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าวิธีการอื่นที่จะทำให้บุคคลไม่สามารถใช้ทรัพย์สินตาม (๑) ในการกระทำความผิดได้อีกต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการตามวิธีการดังกล่าวแทนการริบทรัพย์สิน

หากการดำเนินการตามวรรคสามไม่เป็นผล ศาลจะมีความสั่งริบทรัพย์สินนั้นในภายหลังก็ได้

<sup>๒</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓

การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ว่าโจทก์จะมีความขอหรือไม่ก็ตาม บรรดาทรัพย์สินดังต่อไปนี้ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

(๑) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ที่บุคคลได้ขอให้ หรือรับว่า จะให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่

(๒) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดในลักษณะเดียวกันตามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือตามกฎหมายอื่น

(๓) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ที่ได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

ใช้บังคับแก่การริบทรัพย์สินในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นใช้บังคับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ กรณีจึงนำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒ และ ๔๓ มาใช้บังคับเพื่อริบเงินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดคดีนี้ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การริบทรัพย์สินเป็นโทษสถานหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ (๕) ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะจำเลยที่ ๑ กระทำความผิดไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗ บัญญัติว่า บทบัญญัติในภาค ๑ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น กรณีจึงต้องนำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับแก่การริบทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้ อีกด้วย คือ (๒) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด เมื่อเงินที่จำเลยที่ ๑ กับพวกได้มาเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๘ (เดิม) แม้โจทก์ไม่ได้อ้างถึงประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ (๒) แต่เมื่อโจทก์มีคำขอให้ริบเงินจำนวนดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอำนาจริบเงินจำนวนนั้นตามบทบัญญัติดังกล่าวได้ ทั้งต้องปรับบทกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นเหตุอยู่ในส่วนลักษณะคดี อันมีผลถึงจำเลยอื่นที่ไม่ได้อุทธรณ์ด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ วรรคสาม ส่วนมาตรา ๔๔<sup>๓</sup> แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น เป็นมาตรการเพื่อบังคับให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสั่งริบ เมื่อมาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับวิธีสืบพยาน ซึ่งบัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะและมีผลใช้บังคับในขณะที่โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ เป็นคดีนี้ จึงนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับให้จำเลยที่ ๑ ส่งเงินที่ริบโดยชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าของเงินที่ศาลสั่งริบพร้อมดอกเบี้ยได้

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ได้วางหลักกฎหมายสำคัญหลายประการ กล่าวคือ

---

(๔) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (๑) (๒) หรือ (๓)

(๕) ดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)

<sup>๓</sup> พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๔

ในการพิพากษาคดีหรือภายหลังจากนั้น ถ้าความปรากฏแก่ศาลเองหรือความปรากฏตามคำขอของโจทก์ว่า สิ่งที่ศาลจะสั่งริบหรือได้สั่งริบโดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามรถ ติดตามเอาคืนได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือได้มีการนำสิ่งนั้นไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือได้มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น หรือการติดตามเอาคืนจะกระทำไม่ได้โดยยากเกินสมควร หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นโดยคำนึงถึงราคาท้องตลาดในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และสั่งให้ผู้มีหน้าที่ต้องส่งสิ่งที่ศาลสั่งริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าวภายในเวลาที่ศาลกำหนด

การกำหนดมูลค่าตามวรรคหนึ่งในกรณีที่มีการนำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นหรือในกรณีมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนต่ำกว่าราคาท้องตลาดของสิ่งที่ศาลสั่งริบในวันที่มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น ให้ศาลกำหนดโดยคำนึงถึงสัดส่วนของทรัพย์สินที่มีการรวมเข้าด้วยกันนั้น หรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนสิ่งนั้น แล้วแต่กรณี

ในการสั่งให้ผู้ชำระเงินตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ผู้ชำระเงินทั้งหมดในคราวเดียว หรือจะให้ผ่อนชำระก็ได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณี และถ้าผู้ชำระไม่ชำระหรือชำระ ไม่ครบถ้วนตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัด ตามอัตราที่ศาลกำหนด และให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของบุคคลนั้นได้ไม่เกินจำนวนเงินที่ยังค้างชำระ

๑. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒ และ ๔๓ ไม่อาจใช้บังคับแก่การริบทรัพย์สินในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวใช้บังคับได้

๒. การริบทรัพย์สินเป็นโทษสถานหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ (๕) เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๗ บัญญัติว่า บทบัญญัติในภาค ๑ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย กรณีจึงต้องนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ มาใช้แก่คดีนี้ แม้โจทก์ไม่ได้อ้างถึงประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ (๒) แต่ศาลก็มีอำนาจจับได้<sup>๔</sup>

๓. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๔ ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวใช้บังคับได้

### ๓. บทวิเคราะห์

๓.๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒, ๔๓, ๔๔ เป็นกฎหมายที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคห้า ซึ่งบัญญัติว่า “ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดฐานร่ำรวยผิดปกติหรือทุจริตต่อหน้าที่ ให้ริบทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ”

๓.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ น่าจะมีที่มาจากอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) ข้อ ๓๑ ที่กำหนดให้การริบทรัพย์สินรวมถึงดอกผลและประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และให้สามารถริบทรัพย์สินได้แม้ทรัพย์สินนั้นจะถูกเปลี่ยนรูป แปรสภาพ หรือปะปนอยู่กับทรัพย์สินอื่น

๓.๓ ก่อนมีคำวินิจฉัยขององค์คณะวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวข้างต้น อาจมีข้อสงสัยว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒, ๔๓, ๔๔ จะนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีบทบัญญัติมาตรา ๔๒, ๔๓, ๔๔ ได้หรือไม่

๓.๔ การที่จะนำกฎหมายมาใช้บังคับย้อนหลังได้หรือไม่ นั้น ซึ่งในเบื้องต้นน่าจะต้องพิจารณาก่อนว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติ (โทษ) หรือ กฎหมายวิธีสบัญญัติ (บังคับคดี)

<sup>๔</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๖๐/๒๕๕๓ (ประชุมใหญ่) แม้ศาลจะสั่งให้บริษัทยนต์กระเบของกลางสำหรับความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๙ ทวิ ไม่ได้ เพราะไม่มีบทบัญญัติตามกฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้โดยตรง แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดที่แสดงให้เห็นว่าไม่ต้องการให้นำบทบัญญัติในภาค ๑ แห่ง ป.อ. มาใช้บังคับ ทั้งตาม ป.อ. มาตรา ๓๓ ก็ได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดได้นอกจากอำนาจจับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ดังนั้น เมื่อรายนต์กระเบของกลางเป็นทรัพย์สินที่จำเลยที่ ๑ กับพวกได้ใช้ในการกระทำความผิด ศาลก็มีอำนาจริบรายนต์กระเบของกลางได้ตาม ป.อ. มาตรา ๓๓ (๑)

๓.๔.๑ กรณีกฎหมายสารบัญญัติ การห้ามใช้กฎหมายย้อนหลังเป็นหลักทั่วไปทั้งในทางแพ่งทางอาญา และทางปกครอง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิที่เอกชนได้รับมาแล้ว โดยหลักย่อมไม่มีผลย้อนหลังเพราะจะกระทบสิทธิหน้าที่ของบุคคลที่มีมาก่อนแก้ไขกฎหมาย กฎหมายใหม่จึงไม่กระทบกับสัญญาที่ทำกันสมบูรณ์แล้วภายใต้กฎหมายเดิม<sup>๕</sup> เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดบทเฉพาะกาลให้ย้อนหลัง ซึ่งปกติผู้ร่างย่อมต้องระวังมิให้เสื่อมเสียสิทธิของเอกชน กรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ใช้ย้อนหลังก็ไม่อาจนำมาใช้ย้อนหลังแก่คดีที่ค้างพิจารณาอยู่ได้<sup>๖</sup> กฎหมายใหม่จึงไม่มีผลเปลี่ยนแปลงสิทธิหน้าที่ที่เกิดขึ้นแล้วก่อนมีกฎหมายใหม่<sup>๗</sup>

ในส่วนกฎหมายอาญานั้น การที่จะบัญญัติให้มีผลย้อนหลังย่อมเป็นการต้องห้ามดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง<sup>๘</sup> และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒<sup>๙</sup> รับรองหลักนี้ (nullum crimen nulla poena sine lege)ไว้<sup>๑๐</sup> ข้อนี้ต่างจากกฎหมายแพ่ง โดยกฎหมายแพ่งอาจบัญญัติให้ย้อนหลังได้ แต่กฎหมายอาญานอกจากจะห้ามบัญญัติใช้ย้อนหลังแล้ว หากกฎหมายใหม่ออกมาเป็นคุณกว่าก็ต้องนำกฎหมายใหม่มาวินิจฉัยให้เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดอีกด้วย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓

ในทางกฎหมายปกครอง ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า “การบังคับใช้กฎหมายนั้นรัฐจะกระทำการได้ก็ต่อเมื่อได้ประกาศให้บุคคลรับทราบถึงเนื้อหาของกฎหมาย เพื่อที่ผู้อยู่ในบังคับจะได้ควบคุมการกระทำของตนเองให้สอดคล้องกับกฎหมายเช่นนั้น และรัฐไม่อาจใช้อำนาจเพิ่มเติมให้เป็นผลร้ายแก่บุคคลเกินกว่าผลทางกฎหมายที่มีอยู่ในขณะกระทำการได้”<sup>๑๑</sup>

<sup>๕</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๕๒๘/๒๕๔๔ บทบัญญัติกฎหมายสารบัญญัติไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลังไม่ทำให้สัญญาซึ่งสมบูรณ์อยู่แล้วต้องเสียไปหรือตกเป็นโมฆะ

<sup>๖</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๔๘/๒๕๒๖ จำเลยเข้างานพิพาทจากโจทก์ครบกำหนด ๖ ปีแล้วไม่ยอมออกไปโจทก์จึงฟ้องขับไล่ ต่อมาระหว่างที่คดีอยู่ในการพิจารณาของศาล ได้มีพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๒๔ ใช้บังคับ จำเลยจะอ้างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับแก้คดีหาได้ไม่ เพราะพระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้บัญญัติให้นำพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับแก้คดีความที่ค้างชำระอยู่ในศาลในวันที่ยกฟ้องหรือภายหลังวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

<sup>๗</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๓๐/๒๕๕๐ จำเลยที่ ๑ อ้างว่าได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๕๗ ซึ่งประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ หลังจากที่จำเลยที่ ๑ อภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี เอกสิทธิ์และความคุ้มกันของจำเลยที่ ๑ จึงต้องนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) มาใช้บังคับแก้คดีความที่ค้างชำระอยู่ในศาลในวันที่ยกฟ้องหรือภายหลังวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

<sup>๘</sup> รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙

“บุคคลไม่ได้รับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้”

<sup>๙</sup> ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒

“บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย...”

<sup>๑๐</sup> คำพิพากษาที่ ๑/๒๔๘๘ คำว่าภายในบังคับแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ นั้นหมายถึงว่าไม่มีกฎหมายห้ามไว้โดยตรงหรือโดยอ้อม และหมายถึงบทกฎหมายที่มีอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่หมายถึงบทกฎหมายที่จะมีภายหน้ากฎหมายใดบัญญัติย้อนหลัง ลงโทษการกระทำ การเขียนการพูด ฯลฯ ที่แล้วมา ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔ กฎหมายนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ จะใช้บังคับไม่ได้พระราชบัญญัติอาชญากรรมเฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังนั้น ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ จึงเป็นโมฆะ

<sup>๑๑</sup> การมีผลย้อนหลังของกฎหมาย (xn--๑๒camb๑๑bb๔cded๘fvcua๑๑๔l.com)

๓.๔.๒ กรณีกฎหมายสัณญัตติ มีหลักอยู่ว่า เมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายแล้ว ผู้ก่นใช้บังคับแก้คู่ความทันที จึงย้อนหลังไปใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนได้<sup>๑๒</sup> เพราะหลักกฎหมายที่ว่า กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังนั้นไม่ใช่ในกรณีที่เป็นกฎหมายวิธีสัณญัตติ กล่าวโดยเฉพาะ ในขณะที่กฎหมายเก่า ยังไม่ได้ให้อำนาจก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้อีก<sup>๑๓</sup> แต่หากกฎหมายเก่าให้อำนาจกระทำและได้มีการ ดำเนินการจนสมบูรณ์ไปแล้วย่อมไม่เสียหายแต่อย่างใด<sup>๑๔</sup> หรือไม่มีผลกระทบต่อกะบวนพิจารณาความ อาญาที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว<sup>๑๕</sup> หากต่อมาภายหลังได้กฎหมายใหม่ให้อำนาจแล้วก็ย่อมมีอำนาจ ดำเนินการที่เหลือนั้นต่อไปได้<sup>๑๖</sup>

๓.๕ คำพิพากษาชั้นอุทธรณ์ฉบับที่นำมาวิเคราะห์นี้วางหลักว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒ และ ๔๓ เป็น กฎหมายสารบัญญัติ จึงไม่อาจใช้บังคับย้อนหลังได้ ส่วนมาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับวิธีสัณญัตติ จึงใช้ บังคับย้อนหลังได้ ดังนี้ แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของ

<sup>๑๒</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๖๕/๒๕๖๑ เมื่อมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายแล้วผู้ก่นใช้บังคับแก้คู่ความทันที จึงย้อนหลังไปใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อน ได้ ดังนั้น แม้ขณะเกิดเหตุ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่อาจทำการไต่สวน แต่ขณะที่ผู้เสียหายกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการสอบสวน เอาผิดแก่จำเลย พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อม มีอำนาจไต่สวนตามมาตรา ๑๙ (๔) แห่ง พ.ร.บ.ดังกล่าว

<sup>๑๓</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๘๖/๒๕๖๒ บทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๙ มาตรา ๘๘ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้ในขณะที่เกิดเหตุ ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและพิจารณาความผิดทางวินัย เฉพาะข้อกล่าวหาที่ เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา และ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ เท่านั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มี อำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริงและข้อมูลความผิดทางวินัยในข้อที่มีการกล่าวหาว่าโจทก์กระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานประมาทเลินเล่อในหน้าที่การงานอย่าง ร้ายแรง การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงและข้อมูลความผิดทางวินัยโจทก์ว่า การกระทำของโจทก์มีความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงฐาน ประมาทเลินเล่อในหน้าที่การงานอย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้จำเลยได้รับความเสียหาย ตามข้อบังคับของจำเลย ส่วนข้อกล่าวหาทางอาญาไม่มีมูลให้ ตกไป จึงเป็นการกระทำที่ไม่มีอำนาจ

<sup>๑๔</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๐๗/๒๕๕๕ ไม่มีมาตราใดของบทกฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้พนักงานสอบสวนซึ่งรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้ก่อนดังกล่าว นั้นต้องส่งเรื่องไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย จึงต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปว่ากฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง แม้ต่อมาจะมีการแก้ไข มาตรา ๖๖ และมาตรา ๘๔ โดยก็มีได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนสอบสวนกรณีของจำเลยไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ ดังนั้น การสอบสวนของพนักงาน สอบสวนคดีนี้จึงชอบด้วยกฎหมาย และการที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมิได้ส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงไม่มีผลทำให้การสอบสวนและการ ฟ้องคดีนี้ของโจทก์เป็นไปโดยไม่ชอบแต่อย่างใด

<sup>๑๕</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๐๐๔/๒๕๕๔ ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๓๗ ให้ยกเลิก ความเดิมตามมาตรา ๑๓๔ และให้ใช้ข้อความใหม่ตามที่จำเลยอ้างแทน แต่มาตรา ๒ กำหนดให้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัด จากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ นับตั้งแต่วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๔๗ เป็นต้นไป โดยไม่มีบทบัญญัติให้มีผลย้อนหลัง จึงไม่มีผลกระทบต่อกะบวนพิจารณาความอาญาที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว ดังนี้ เมื่อจำเลยถูกจับส่งตัวให้พนักงานสอบสวนในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ พนักงานสอบสวนได้แจ้ง สิทธิและแจ้งข้อหาให้จำเลยทราบโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๓๔ (เดิม) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้น โดยมีได้แจ้งให้จำเลยทราบถึง ข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่าจำเลยได้กระทำความผิดก่อน ก็ทำให้การสอบสวนคดีนี้ไม่ชอบแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกา ๖๘๙๔/๒๕๕๓ จำเลยกระทำความผิดในขณะที่กฎหมายมิได้บัญญัติห้ามมิให้รับฟังคำให้การชั้นจับกุมมาประกอบการใช้ดุลพินิจซึ่ง น้ำหนักพยานของโจทก์ การแก้ไขกฎหมายดังกล่าว กระทำโดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.อ. (ฉบับที่ ๒๒)ฯ ซึ่งเป็นการแก้ไขในภายหลังจากการจับจำเลย บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่มิได้ให้มีผลย้อนหลังไปถึงคดีที่ได้ดำเนินการจับกุมมาก่อนแล้วหนำนี้ บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่จึงไม่มีผลกระทบกระทั้งถึงการจับจำเลย ซึ่งได้กระทำก่อนหน้าที่มีการแก้ไขแล้วซึ่งชอบด้วยกฎหมายในขณะนั้น ดังนั้น ศาลย่อมใช้ดุลพินิจนำคำให้การรับสารภาพชั้นจับกุมของจำเลยมา ประกอบการพิจารณาซึ่งน้ำหนักพยานของโจทก์ได้

<sup>๑๖</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๖๕/๒๕๖๑ กฎหมายวิธีสัณญัตติ เมื่อมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายแล้วผู้ก่นใช้บังคับแก้คู่ความทันที ดังนั้น แม้ขณะเกิดเหตุ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่อาจทำการไต่สวน แต่ขณะที่ผู้เสียหายกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการสอบสวนเอาผิดแก่จำเลย พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมมีอำนาจไต่สวนตาม มาตรา ๑๙ (๔) แห่ง พ.ร.บ.ดังกล่าว

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ แม้จะใช้ชื่อว่าเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่ก็มีความที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติรวมอยู่ด้วย

๓.๖ เหตุที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒ และ ๔๓ เป็นกฎหมายสารบัญญัติ น่าจะเป็นเพราะเป็นบทบัญญัติทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ ดังจะเห็นได้จากที่คำวินิจฉัยได้นำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓ มาใช้บังคับแก่คดีนี้แทน

๓.๗ บัญญัติมาตรา ๔๔ บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีหรือภายหลังจากนั้น...” การที่กฎหมายบัญญัติให้นำมาใช้ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาแล้วได้ดังกล่าว เป็นข้อบ่งชี้ว่าเป็นขั้นตอนการบังคับโทษหรือบังคับคดี<sup>๑๗</sup> ไม่ใช่เรื่องการกำหนดโทษ ดังนั้น มาตรา ๔๔ จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ

๓.๘ กรณีอื่นที่ไม่ใช่โทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ จะต้องห้ามใช้บังคับย้อนหลังหรือไม่ มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) กรณีวิธีการทางวินัย ใช้ย้อนหลังได้<sup>๑๘</sup>

(๒) กรณีริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน<sup>๑๙</sup> อันเป็นมาตรการริบทรัพย์สินในทางแพ่ง<sup>๒๐</sup> จึงไม่ใช่โทษทางอาญา จึงใช้ย้อนหลังได้

(๓) กรณีมาตรการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ<sup>๒๑</sup> แม้จะเป็นคำขอในคดีอาญา แต่ก็เป็นเรื่องค่าเสียหาย ไม่ใช่ค่าปรับ จึงใช้ย้อนหลังได้

<sup>๑๗</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๘๖/๒๕๖๑ การบังคับโทษปรับตาม พ.ร.บ.วิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑ แม้จะเป็นกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับภายหลังจากคดีของจำเลยถึงที่สุดแล้วก็ตามก็เป็นเพียงการกำหนดแนวทางหรือวิธีปฏิบัติในการบังคับโทษปรับให้ชัดเจนขึ้น โดยให้พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี กับให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้สำนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจตรวจสอบทรัพย์สินและให้ถือเป็นเจ้าหน้าที่พิพากษาเท่านั้น กรณีหาใช่เป็นการนำกฎหมายย้อนหลังมาบังคับแก่ทรัพย์สินของจำเลยทำให้จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมไม่

<sup>๑๘</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๙/๒๕๓๙ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๓๘ มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาโดยมิชอบตกเป็นของแผ่นดินนั้น เป็นเพียงวิธีการที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอันเป็นวิธีการทางวินัยเท่านั้น มิใช่เป็นการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาอันจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายที่ว่าบุคคลจะต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้นบัญญัติเป็นความผิดและได้กำหนดโทษไว้ ดังนั้น กฎหมายนี้ย้อนหลังไปบังคับถึงทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้มาโดยมิชอบและยังคงมีอยู่ในขณะที่กฎหมายนี้ใช้บังคับได้เพราะการได้ทรัพย์สินมาโดยมิชอบด้วยหน้าที่นั้นเป็นการผิดวินัยตั้งแต่ที่ได้รับมา

<sup>๑๙</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑-๓/๒๕๖๓ หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานก็มีคำสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินได้ แม้ทรัพย์สินนั้นผู้เป็นเจ้าของหรือผู้รับโอนทรัพย์สินได้มาก่อน พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับ เพราะมาตรการดังกล่าวมิใช่โทษทางอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา จึงมีผลใช้บังคับย้อนหลังได้

<sup>๒๐</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๕๔-๓๖๖๑/๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติมาตรการทางกฎหมายไว้ ๒ ส่วน ได้แก่ มาตรการทางอาญารฐานฟอกเงิน และมาตรการทางแพ่งที่ดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยมาตรการส่วนหลังเป็นกระบวนการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil forfeiture) ซึ่งพิจารณาตัวทรัพย์สินที่ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินว่ามีแหล่งที่มาจากการกระทำความผิดอาญาที่เป็นความผิดมูลฐานของพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ โดยไม่ต้องพิจารณาความผิดของบุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องพิสูจน์ตามหลักการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีอาญา มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินจึงมิใช่โทษทางอาญาตาม ป.อ. มาตรา ๑๘ (๕)

แม้ความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๑๕) จะบัญญัติเพิ่มเติมภายหลังจากที่ได้กระทำความผิด ก็ไม่ถือว่าเป็นการใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังเป็นโทษแก่บุคคล และเมื่อมีการบัญญัติเพิ่มเติมความผิดมูลฐานดังกล่าวย่อมตกอยู่ภายใต้บังคับย้อนหลังไปทันที นับแต่วันที่มีการกระทำความผิดมูลฐานนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๕๕/๕๖๖๑/๒๕๖๑ (ประชุมใหญ่) แม้มีการบัญญัติเพิ่มเติมความผิดมูลฐานภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดมูลฐานนั้นก็ตาม ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับความผิดมูลฐานที่บัญญัติเพิ่มเติมดังกล่าวย่อมตกอยู่ภายใต้บังคับย้อนหลังไปทันที นับแต่วันที่มีการกระทำความผิดมูลฐานนั้น

<sup>๒๑</sup> คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๒๖/๒๕๖๒ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๖/๔ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดของผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติให้ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ ส่วนมาตรา ๒๖/๕ เป็นบทบัญญัติกำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถ

(๔) กรณีจำกัดสิทธิทางการเมืองหรือมาตรการบังคับทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นโทษอุปกรณในคดีอาญา เนื่องจากการต้องมีการวินิจฉัยความผิดทางอาญาก่อน

เดิมมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประกาศ คปค. ฉบับที่ ๒๗ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๙ ที่ให้การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมิใช่โทษทางอาญา เป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่เกิดจากผลของกฎหมายที่ให้อำนาจในการยุบพรรคการเมืองที่กระทำการต้องห้ามตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ เพื่อมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีโอกาสกระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำอีกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และแม้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในสังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่การมีกฎหมายกำหนดว่า บุคคลใดสมควรมีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพสังคม หรือ เพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นดำรงอยู่อย่างมีได้ ประกาศ คปค. จึงมีผลบังคับย้อนหลังกับการกระทำความผิดเป็นเหตุยุบพรรคในครั้งนี้ได้

ต่อมาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเห็นว่า ขณะเกิดเหตุ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ ที่กำหนดมาตรการจำกัดสิทธิทางการเมืองให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ยังไม่มีผลใช้บังคับ แม้ต่อมาผู้ร้องจะยื่นคำร้องภายหลังจากที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับแล้ว และมาตรการจำกัดสิทธิทางการเมืองตามกฎหมายใหม่ไม่ใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ก็ไมอาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังในทางเป็นโทษแก่การกระทำที่เกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับได้ เพราะจะเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม กรณีจึงต้องบังคับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ อันเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิด (ประชุมใหญ่ครั้งที่ ๕/๒๕๖๒)

#### ๔. บทสรุป

การพิจารณาเรื่องกฎหมายมีผลย้อนหลังได้หรือไม่นี้มีข้อพิจารณาหลายประการ บทความนี้ได้รวบรวมและเปรียบเทียบแนวความคิดในการใช้กฎหมายย้อนหลังทั้งในส่วนกฎหมายสารบัญญัติและในส่วนกฎหมายสบัญญัติ สำหรับคำวินิจฉัยขององค์คณะชั้นอุทธรณ์ฉบับที่นำมาวิเคราะห์นี้มีทั้งส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติและส่วนที่เป็นสบัญญัติด้วย ส่งผลให้การปรับใช้กฎหมายแต่ละส่วนมีความแตกต่างกัน นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีจึงได้นำมาวิเคราะห์ไว้ในที่นี้.

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง  
มิถุนายน ๒๕๖๕